

Roman Bieda, Damian Flisak, Jarosław Greser, Dominik Lubasz,
Monika Namysłowska, Dorota Skrodzka-Kwietniak, Kamil Szpyt,
Marek Świerczyński, Zbigniew Więckowski, Mariusz Załucki

O potrzebie dostosowania pozaumownej odpowiedzialności cywilnej do sztucznej inteligencji. Uwagi do projektu dyrektywy w sprawie odpowiedzialności za sztuczną inteligencję

*On the need to adapt non-contractual civil liability
to Artificial Intelligence. Comments on the draft directive on
Artificial Intelligence liability*

Abstract

The subject of the article is the issue of non-contractual civil liability, especially based on the principle of fault, related to the use of Artificial Intelligence systems. The specific characteristics of artificial intelligence systems, including their complexity, autonomy and nontransparency, may make it extremely difficult for injured parties to identify the entity bearing liability and prove compliance with the requirements for the recognition of a compensation claim. The reason for conducting scientific research in this area is the presentation by the European Commission of a draft directive on liability for Artificial Intelligence. The problem of adapting the regime of non-contractual liability in connection with the use of Artificial Intelligence systems is of extraordinary practical importance. At the same time, it is an important research issue, especially in the context of popularizing the use of Artificial Intelligence systems. The analysis sought to determine whether the directive could

Mgr Roman Bieda, radca prawny i rzecznik patentowy, prezes zarządu fundacji AI LAW TECH; kierował pracami grupy roboczej ds. etycznych i prawnych aspektów sztucznej inteligencji (Ministerstwo Cyfryzacji); członek Komisji ds. Nowych Technologii w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Krakowie, rady programowej Annual Privacy Forum (ENISA); kierownik studiów podyplomowych Prawo Nowoczesnych Technologii w Akademii Leona Koźmińskiego, Polska, ORCID: 0000-0002-4740-7479, e-mail: rbieda@kozminski.edu.pl

Dr Damian Flisak, radca prawny, LL.M., członek grupy roboczej ds. etycznych i prawnych aspektów sztucznej inteligencji (Kancelaria Prezesa Rady Ministrów), wykładowca w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury oraz na studiach podyplomowych w Akademii Leona Koźmińskiego, Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, Polsko-Japońskiej Akademii Technik Komputerowych, Uniwersytecie SWPS, Polska, ORCID: 0000-0002-0805-5685, e-mail: daflisak@yahoo.de

Dr Jarosław Greser, adwokat, adiunkt, Wydział Administracji i Nauk Społecznych Politechniki Warszawskiej, Polska, ORCID: 0000-0002-1021-6142, e-mail: jaroslaw.greser@pw.edu.pl

achieve its intended goal of ensuring effective protection for victims. This issue required examination in the light of methodological instruments classically used in the discipline of "legal sciences", with particular emphasis on the formal-dogmatic method and an assessment of the practical dimension of the solutions proposed in the draft directive. The article is the first comprehensive discussion of the topic in Polish doctrine and is a contribution from Polish legal science to the analysis of the draft directive, as it also contains proposals for the necessary directions of changes.

Dr Dominik Lubasz, ekspert Europejskiej Rady Ochrony Danych, członek Rady Naukowej Centrum Ochrony Danych Osobowych Uniwersytetu Łódzkiego, SABI – Stowarzyszenia IOD, Compliance Institute oraz członek komisji rewizyjnej Stowarzyszenia Prawa Nowoczesnych Technologii, ekspert Izby Gospodarki Elektronicznej i Ministerstwa Cyfryzacji ds. wdrożenia RODO w Polsce, ekspert w Grupie Roboczej ds. Sztucznej Inteligencji przy Ministrze Cyfryzacji (Kancelaria Prezesa Rady Ministrów), członek grupy roboczej do spraw sztucznej inteligencji European Association of Data Protection Professionals, współtwórca narzędzia do analizy ryzyka na podstawie RODO (GDPR Risk Tracker); Lubasz i Wspólnicy – Kancelaria Radców Prawnych, Polska, ORCID: 0000-0001-9716-5802, e-mail: dominik.lubasz@lubaszwiwspolnicy.pl

Prof. dr hab. Monika Namysłowska, kierownik Katedry Europejskiego Prawa Gospodarczego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, zastępca przewodniczącego Komitetu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, członek Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego i Consumer Policy Advisory Group (CPAG) przy Komisji Europejskiej, Polska, ORCID: 0000-0003-3379-2940, e-mail: mnamyslowska@wpia.uni.lodz.pl

Mgr Dorota Skrodzka-Kwietniak, prawnik, absolwent prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, członek Grupy Roboczej ds. Sztucznej Inteligencji (GRAI); specjalizuje się w prawie umów, prawie własności intelektualnej, prawie telekomunikacyjnym oraz zagadnieniach w zakresie prawa nowych technologii; doświadczenie zawodowe zdobywała, pracując w międzynarodowych kancelariach prawnych; obecnie działa jako prawnik *in-house* w dużej spółce z branży telekomunikacyjnej; Polska, ORCID: 0009-0001-9759-708X

Dr Kamil Szpyt, adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, wykładowca w Kolegium Nauk Medycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego, radca prawny, partner w Dybała Janusz Szpyt i Partnerzy Kancelaria Radców Prawnych, Polska, ORCID: 0000-0002-2307-8789, e-mail: kszpyt@afm.edu.pl

Dr hab. Marek Świerczyński, profesor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Instytut Nauk Prawnych, adwokat, konsultant Rady Europy, członek Artificial Intelligence Advisory Board, Polska, ORCID: 0000-0002-4079-0487, e-mail: m.swierczynski@uksw.edu.pl

Dr Zbigniew Więckowski, adiunkt, zastępca dyrektora Instytutu Nauk Prawnych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, prawnik w Kancelarii Radców Prawnych i Adwokata „Premium” Oleszek, Żarnowiec, Harat Sp.k., Polska, ORCID: 0000-0001-7753-3743, e-mail: z.wieckowski@uksw.edu.pl

Prof. dr hab. Mariusz Załucki, kierownik Katedry Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, sędzia Sądu Najwyższego orzekający w Izbie Cywilnej, Polska, ORCID: 0000-0002-3338-3832, e-mail: mزالucki@afm.edu.pl

Data zgłoszenia tekstu przez autorów: 16.01.2024 r.; data zaakceptowania do publikacji: 2.02.2024 r.

Badania prowadzące do powstania publikacji w części opracowanej przez Monikę Namysłowską i Dominika Lubasza zostały sfinansowane przez Narodowe Centrum Nauki w ramach realizacji projektu badawczego „Ochrona konsumenta a sztuczna inteligencja. Między prawem a etyką” (nr projektu: 2018/31/B/H55/01169). Badania prowadzące do powstania publikacji w części opracowanej przez Marka Świerczyńskiego i Zbigniewa Więckowskiego zostały sfinansowane ze środków Dyrektora Instytutu Nauk Prawnych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (zmiana decyzji DEC-INP-3/23 z 6.06.2023 r.). Artykuł bazuje na przygotowanej przez autorów na zlecenie Grupy Europejskich Konserwatystów i Reformatorów w Parlamencie Europejskim *Analizie wybranych aspektów projektu Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie dostosowania przepisów dotyczących pozaumownej odpowiedzialności cywilnej do Sztucznej Inteligencji (dyrektywa w sprawie odpowiedzialności za sztuczną inteligencję)* z 3.04.2023 r.

Keywords: *Artificial Intelligence, civil liability, claims*

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest problematyka pozaumownej odpowiedzialności cywilnoprawnej, opartej zwłaszcza na zasadzie winy, związanej ze stosowaniem systemów sztucznej inteligencji. Cechy szczególne systemów sztucznej inteligencji, w tym ich złożoność, autonomia i nieprzejrzystość, mogą sprawić, że zidentyfikowanie podmiotu ponoszącego odpowiedzialność i udowodnienie spełnienia wymogów uznania roszczenia odszkodowawczego mogą być dla poszkodowanych niezmiernie trudne. Powodem przeprowadzenia badań naukowych w tym zakresie jest przedstawienie przez Komisję Europejską projektu dyrektywy o odpowiedzialności za sztuczną inteligencję. Problem dostosowania reżimu odpowiedzialności pozaumownej w związku ze stosowaniem systemów sztucznej inteligencji ma niezwykłą doniosłość praktyczną. Jednocześnie jest on ważnym zagadnieniem badawczym, w szczególności w kontekście upowszechnienia stosowania systemów sztucznej inteligencji. Analiza dążyła do ustalenia, czy dyrektywa może osiągnąć zamierzony cel w postaci zapewnienia skutecznej ochrony poszkodowanym. Zagadnienie to wymagało zbadania w świetle klasycznie wykorzystywanych w dyscyplinie „nauki prawne” instrumentów metodycznych, ze szczególnym uwzględnieniem metody formalno-dogmatycznej oraz z oceną praktycznego wymiaru zaproponowanych w projekcie dyrektywy rozwiązań. Artykuł stanowi pierwsze całościowe omówienie tematu w polskiej doktrynie i jest wkładem ze strony polskiej nauki prawa do analizy projektu dyrektywy, z uwagi na to, że zawiera również propozycje niezbędnych kierunków zmian.

Słowa kluczowe: *sztuczna inteligencja, odpowiedzialność cywilnoprawna, roszczenia*

1. Wprowadzenie

Projektowana dyrektywa w sprawie odpowiedzialności za sztuczną inteligencję¹ wraz z procedowanymi równoległe aktem o sztucznej inteligencji² oraz dyrektywą o odpowiedzialności za produkty wadliwe³ mają stanowić podwaliny reżimu prawnego gwarantującego realizację założeń pozwalających na stworzenie w Unii Europejskiej (dalej UE) ekosystemu dla rozwoju systemów sztucznej inteligencji (dalej SI)⁴, uwzględniającego ich oddziaływanie na prawa i wolności człowieka, tj. tworzenie godnej zaufania SI (ang. *trustworthy AI*)⁵. U podstaw projektu dyrektywy leży również dążenie do poprawy funkcjonowania rynku wewnętrznego poprzez ustanowienie jednolitych wymogów dotyczących pozaumownej odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy udziale systemów SI. Proponowana regulacja ma znaleźć zastosowanie do pozaumownych cywilnoprawnych roszczeń z tytułu szkód spowodowanych przez system SI w przypadku, gdy dochodzi się ich w ramach systemów odpowiedzialności opartych na zasadzie winy. Trudno przecenić praktyczną doniosłość tego zagadnienia, zwłaszcza ze względu na upowszechnianie się systemów SI w bezprecedensowym wręcz tempie. Jednocześnie warto podnieść, że z uwagi na globalne znaczenie europejskiego rynku procedowanie komentowanej regulacji jest ściśle monitorowane także poza granicami Unii Europejskiej. Jej skutki będą bowiem miały globalny charakter (tzw. efekt Brukseli)⁶.

Jak wskazuje Komisja Europejska w uzasadnieniu wniosku legislacyjnego, obowiązujące w państwach członkowskich przepisy krajowe dotyczące odpowiedzialności, w szczególności opartej na zasadzie winy, nie są dopasowane do rozpatrywania

¹ Projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie dostosowania przepisów dotyczących pozaumownej odpowiedzialności cywilnej do sztucznej inteligencji (dyrektywa w sprawie odpowiedzialności za sztuczną inteligencję), 28.09.2022 r., COM(2022) 496 final – dalej dyrektywa lub AILD.

² Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego zharmonizowane przepisy dotyczące sztucznej inteligencji (akt w sprawie sztucznej inteligencji) i zmieniającego niektóre akty ustawodawcze Unii, 6.12.2022 r., 2021/0106(COD) – dalej AIA.

³ Wniosek dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odpowiedzialności za produkty wadliwe, 28.09.2022 r., COM(2022) 495 final – dalej PLD.

⁴ Z projektu AIA wynika, że systemy sztucznej inteligencji to oprogramowanie opracowane przy użyciu określonych technik i podejść (uczenie maszynowe, podejścia oparte na logice i wiedzy, podejścia statystyczne itp.), które może, dla danego zestawu celów określonych przez człowieka, generować wyniki takie jak treści, przewidywania, zalecenia lub decyzje wpływające na środowiska, z którymi systemy te wchodzi w interakcję. Definicja ta ma mieć charakter nadrzędny i będą jej podporządkowane pozostałe unijne akty prawne, w tym omawiana w niniejszym opracowaniu dyrektywa.

⁵ Zob.: M. Świerczyński, L. Lai [red.], *Prawo sztucznej inteligencji*, Warszawa 2020; M. Świerczyński, L. Lai [red.], *Legal and Technical Aspects of Artificial Intelligence*, Warszawa 2021; B. Fisher, A. Pązik, M. Świerczyński [red.], *Prawo sztucznej inteligencji i nowych technologii*, Warszawa 2021; B. Fisher, A. Pązik, M. Świerczyński [red.], *Prawo sztucznej inteligencji i nowych technologii*, t. 2, Warszawa 2022; J. Scipione, *Artificial Intelligence and Europe: Risks, Developments and Implications*, 2020, <https://doi.org/10.2139/SSRN.3598543> (dostęp: 16.05.2024 r.); O. Shumilo, T. Kerikmäe, *The European approach to building AI policy and governance: a haven for bureaucrats or innovators?*, „Revista de Internet, Derecho y Política” 2021/34, <https://doi.org/10.7238/idp.v0i34.387744> (dostęp: 16.05.2024 r.); R. Bieda, M. Nowakowski, P. Budrewicz, *Wyzwania etyczne i prawne sztucznej inteligencji*, [w:] *Metaświat. Prawne i techniczne aspekty przełomowych technologii*, red. R. Bieda, Z. Okoń, Warszawa 2023.

⁶ Zob. P. Hacker, *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 3 i n., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4279796 (dostęp: 16.05.2024 r.).

roszczeń z tytułu odpowiedzialności za szkody spowodowane przez produkty i usługi oparte na SI. Co więcej, przyjęte ogólne rozwiązania prawne odpowiedzialności pozaumownej znacznie się od siebie różnią. Uwzględniając zapowiadaną w krajowych strategiach w zakresie SI w kilku państwach członkowskich (Czechy, Włochy, Malta, Polska i Portugalia) inicjatywę legislacyjną dotyczącą przepisów w zakresie odpowiedzialności cywilnej za SI⁷, różnice i rozdrobnienie regulacyjne będą się pogłębiać, jeśli na płaszczyźnie unijnej nie zostanie podjęta inicjatywa legislacyjna w omawianym obszarze⁸.

Projektowane przepisy mają za zadanie rozwiązanie kilku dylematów z tego obszaru, przede wszystkim dotyczących kwestii poszukiwania i ujawniania dowodów związanych z wyrządzeniem szkody przez systemy SI⁹. Zdecydowano się na to, aby oprzeć model odpowiedzialności na znanych z krajowych systemów prawa cywilnego pojęciach „szkody” i „winy”. U podstaw dyrektywy leży klasyczne założenie, że ten, kto swoim zawinionym czynem wyrządził drugiemu szkodę, powinien ponosić konsekwencje swego zachowania, czyli m.in. doprowadzić do jej wyrównania.

W generalnym ujęciu projekt dyrektywy wprowadza: 1) obowiązek ujawnienia dowodów (art. 3); 2) domniemanie w zakresie niedopełnienia przez pozwanego obowiązku dochowania należytej staranności (art. 3 ust. 5); 3) domniemanie istnienia związku przyczynowego między winą pozwanego a wynikiem uzyskanym przez system SI (art. 4). Ustanowienie określonych domniemań na rzecz poszkodowanych jest wartą odnotowania próbą zmierzenia się z zagadnieniem złożoności i wewnętrznego

⁷ Zob.: *National strategies on Artificial Intelligence – A European perspective*, https://ai-watch.ec.europa.eu/index_en (dostęp: 16.05.2024 r.); *National Artificial Intelligence Strategy of the Czech Republic*, https://ai-watch.ec.europa.eu/index_en (dostęp: 16.05.2024 r.); *Strategia per l'innovazione tecnologica e la digitalizzazione del Paese*, <https://docs.italia.it/> (dostęp: 16.05.2024 r.); *AI Portugal 2030*, https://ai-watch.ec.europa.eu/index_en (dostęp: 16.05.2024 r.); *Study to support an impact assessment of regulatory requirements for Artificial Intelligence in Europe*, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/55538b70-a638-11eb-9585-01aa75ed71a1/language-en> (dostęp: 16.05.2024 r.), a także załącznik do uchwały 196 Rady Ministrów z 28.12.2020 r. w sprawie ustanowienia „Polityki dla rozwoju sztucznej inteligencji w Polsce od roku 2020” (M.P. z 2021 r. poz. 23).

⁸ Zob. *Comparative Law Study on Civil Liability for Artificial Intelligence*, <https://op.europa.eu/en/home> (dostęp: 16.05.2024 r.). Por.: B. Koch, J.-S. Borghetti, P. Machnikowski, P. Pichonnaz, T. Rodríguez de las Heras Ballell, C. Twigg-Flesner, C. Wendehorst, *Response of the European Law Institute to the Public Consultation on Civil Liability – Adapting Liability Rules to the Digital Age and Artificial Intelligence*, „Journal of European Tort Law” 2022/13; M. Ebers, *Liability for Artificial Intelligence and EU Consumer Law*, „Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law” 2021/12(2); S. Li, M. Faure, K. Havu, *Liability Rules for AI-Related Harm: Law and Economics Lessons for a European Approach*, „European Journal of Risk Regulation” 2022/13(4), s. 618–634, <https://doi.org/10.1017/err.2022.26> (dostęp: 16.05.2024 r.); Y. Burylo, *Civil liability for damage caused by artificial intelligence: the modern European approach*, „Entrepreneurship, Economy and Law” 2022/6, s. 5–11, <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2022.6.01> (dostęp: 16.05.2024 r.).

⁹ Zob. studium prawnoporównawcze oparte na analizie porównawczej europejskich przepisów o czynach niedozwolonych, skupiające się na kluczowych kwestiach związanych z AI: *Comparative Law Study on Civil Liability for Artificial Intelligence*, <https://op.europa.eu/en/home> (dostęp: 16.05.2024 r.). W sprawozdaniu dotyczącym odpowiedzialności za AI Komisja Europejska określiła szczególne wyzwania, jakie AI stawia przed istniejącymi zasadami odpowiedzialności; *Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the safety and liability implications of Artificial Intelligence, the Internet of Things and robotics*, 19.02.2020, COM(2020) 64 final.

skomplikowania systemów SI (ang. *AI opacity*)¹⁰ oraz wyjściem naprzeciw niełatwej sytuacji dowodowej poszkodowanych. Zagadnienia te zostaną szerzej omówione w części szczegółowej opracowania.

Ze względu na ograniczone ramy publikacji wybraliśmy te kwestie, które według nas mają kluczowe znaczenie dla dyskusji toczącej się na forum unijnym. Znajdujemy się jeszcze przed szczegółową debatą na temat poruszanego zagadnienia, choć przedstawiony projekt dyrektywy pozwala na ocenę przyjętej koncepcji. Jednocześnie pominięliśmy zagadnienia, które należą do zakresu projektu AIA i które w dużej mierze zostały już wyczerpująco omówione w literaturze¹¹.

2. Zagadnienia ogólne

2.1. Wybór instrumentu prawnego

W uzasadnieniu projektu dyrektywy Komisja wskazała na przyczyny wyboru dyrektywy jako przyjętego instrumentu legislacyjnego. Słusznie, według nas, odrzucono instrument prawa miękkiego (ang. *soft law*)¹² jako nierokujący osiągnięcia pożądanych skutków¹³. Z kolei bezpośrednio i jednolicie wiążące wszystkie państwa członkowskie rozporządzenie zostało ocenione jako zbyt rygorystyczne w odniesieniu do zakresu odpowiedzialności pozaumownej. Ta opiera się bowiem na specyficznych i utrwalonych tradycjach prawnych każdego państwa członkowskiego. Wybór dyrektywy zapewnia, zdaniem Komisji, większą elastyczność w zakresie wewnętrznej transpozycji do systemów prawnych państw członkowskich, gdyż uwzględnia specyfikę i różnorodność systemów odpowiedzialności cywilnoprawnej¹⁴.

Stanowisko Komisji przełożyło się na przyjętą podstawę prawną wniosku, tj. art. 114 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹⁵. Przewiduje on kompetencję UE do przyjmowania środków, które mają na celu ustanowienie i funkcjonowanie

¹⁰ P. Morkisz, M. Wiącek, I. Wochlik, *Pojęcia i zasady działania sztucznej inteligencji*, [w:] *Metaświat. Prawne i techniczne aspekty przełomowych technologii*, red. R. Bieda, Z. Okoń, Warszawa 2023, s. 219; C. Ferrandis, M. Lizarralde, *Open sourcing AI: intellectual property at the service of platform leadership*, „Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law” 2022/3(13), s. 224.

¹¹ Zob.: B. Custers, E. Fosch-Villaronga [red.], *Law and Artificial Intelligence. Regulating AI and Applying AI in Legal Practice*, Hague 2022, <https://doi.org/10.1007/978-94-6265-523-2> (dostęp: 16.05.2024 r.); N. Waisberg, A. Hudek, *AI For Lawyers: How Artificial Intelligence is Adding Value, Amplifying Expertise, and Transforming Careers*, Hoboken 2021.

¹² K. Abbott, D. Snidal, *Hard and Soft Law in International Governance*, „International Organization” 2000/54(3), s. 424, <https://doi.org/10.1162/002081800551280> (dostęp: 16.05.2024 r.).

¹³ Podobne stanowisko w sprawie skuteczności instrumentów „soft-law” wyrazili delegaci Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy we wrześniu 2020 r., podkreślając, że instrumenty prawa miękkiego nie są wystarczające dla wyzwań prawnych tworzonych przez sztuczną inteligencję w dziedzinie ochrony praw podstawowych. Zob. *Need for democratic governance of Artificial Intelligence*, <https://pace.coe.int/en/files/28742> (dostęp: 16.05.2024 r.).

¹⁴ Jednocześnie przyjęcie tego typu rozwiązania rodzi obawy o jego jednolitość. Zob. G. Spindler, *Different Approaches for Liability of Artificial Intelligence – Pros and Cons – the New Proposal of the EU Commission on Liability for Defective Products and AI Systems*, 2023, <http://doi.org/10.2139/ssrn.4354468> (dostęp: 16.05.2024 r.).

¹⁵ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z 25.03.1957 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm.).

rynku wewnętrznego. Według Komisji projekt odnosi się do przeszkód wynikających z tego, że przedsiębiorcy, którzy chcą produkować, rozpowszechniać i eksploatować w wymiarze transgranicznym produkty i usługi oparte na SI, nie mają pewności co do tego, czy i w jaki sposób istniejące systemy odpowiedzialności mają zastosowanie do szkód spowodowanych przez systemy SI. W konsekwencji analizowana inicjatywa legislacyjna ma rozwiązywać problemy związane w szczególności z brakiem pewności prawa i rozdrobnieniem przepisów, utrudniających rozwój rynku wewnętrznego, a tym samym stanowiących istotne przeszkody w transgranicznym handlu towarami i usługami opartymi na SI¹⁶.

Podkreślenia w tym miejscu wymaga ścisła zależność między projektowaną dyrektywą i projektowanym AIA, zarówno w obszarze celów, jak i zakresu przedmiotowego odnoszącego się przede wszystkim do systemów SI wysokiego ryzyka¹⁷. W literaturze zauważono, że lepszym rozwiązaniem legislacyjnym, choć niewątpliwie trudniejszym do osiągnięcia, byłoby zintegrowanie dyrektywy i AIA w taki sposób, by warunkiem koniecznym i wystarczającym dla odpowiedzialności na podstawie obu aktów prawnych było wyłącznie naruszenie wymogów wynikających z AIA nałożonych na producentów, dystrybutorów, importerów, operatorów i użytkowników¹⁸. Pozwoliłoby to znacznie obniżyć koszty przestrzegania i egzekwowania przepisów. Zamiast do kilku aktów prawnych wszystkie zainteresowane strony danego sporu (osoby poszkodowane, sądy, producenci) odnosiłyby się do jednego zbioru przepisów¹⁹.

Niezależnie od powyższego warto wnioskować skorelowanie czasowe obowiązywania i ewaluacji AIA z dyrektywą. Skoro bowiem mają one stanowić spójny system ochrony, uzupełniający się w ich obszarach regulacyjnych, terminy te i podstawy oceny powinny być skoordynowane²⁰.

2.2. Relacja do innych aktów prawnych

Zgodnie z uzasadnieniem projektu dyrektywy stanowi ona uzupełnienie innych elementów polityki Komisji w dziedzinie SI opartych na zapobiegawczych wymogach

¹⁶ Problem ten przekłada się również na kwestie kolizyjnoprawne. Szerzej: B. Cappiello, *AI Systems and Non-contractual Liability: A European Private International Law Analysis*, Torino 2022; M. Świerczyński, Z. Więckowski, *Sztuczna inteligencja w prawie międzynarodowym. Rekomendacje wybranych rozwiązań*, Warszawa 2021; M. Świerczyński, *Przełomowe technologie informatyczne w prawie prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 2024.

¹⁷ Zob. J. Schuett, *Risk Management in the Artificial Intelligence Act*, „European Journal of Risk Regulation” 2023, s. 1–19, <https://doi.org/10.1017/err.2023.1> (dostęp: 16.05.2024 r.).

¹⁸ P. Hacker, *Working Paper, The European AI Liability Directives, Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, s. 53, <https://ssrn.com/abstract=4279796> (dostęp: 16.05.2024 r.).

¹⁹ P. Hacker, *Working...*

²⁰ Ze względu na dotychczasowe aktywności legislacyjne uprawnione jest twierdzenie, że obecnie wspomnianej koordynacji brakuje. Prace nad przyjęciem AIA są dużo bardziej zaawansowane niż w przypadku AILD; zob. w zakresie AILD: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739342/EPRS_BRI\(2023\)739342_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739342/EPRS_BRI(2023)739342_EN.pdf) (dostęp: 5.07.2023 r.); w przypadku projektu AIA w dniu 14.06.2023 r. europosłowie przyjęli stanowisko negocjacyjne Parlamentu Europejskiego w sprawie AIA. Celem jest ustalenie ostatecznej treści AIA w 2024 r.

regulacyjnych i nadzorczych, ukierunkowanych bezpośrednio na unikanie naruszeń praw podstawowych. Należą do nich: projektowany AIA, RODO²¹, akt o usługach cyfrowych²² oraz akty unijne dotyczące niedyskryminacji i równego traktowania²³. Zależności między tymi aktami prawnymi, jeżeli chodzi o cel regulacji, nie są jednak dostatecznie czytelne, a poza tym mogłyby zostać doprecyzowane i wykorzystane w szerszym zakresie, co przyczyniłoby się do większej realizacji zamierzeń legislacyjnych.

Uwagę należy zwrócić także na regulacje prawne tworzone poza UE. Przykładowo przez Radę Europy tworzona jest Konwencja dotycząca SI²⁴, która również odnosi się do reżimu odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez systemy SI. Kluczowy w tym zakresie art. 14 projektu Konwencji przewiduje wymóg, aby każda ze stron Konwencji przyjęła w swoim systemie prawnym środki niezbędne do zapewnienia odpowiedzialności prawnej za wszelkie bezprawne szkody lub uszczerbki w zakresie praw człowieka i podstawowych wolności wynikające ze stosowania systemów SI. Reguła ta jest następnie doprecyzowana przez rozwiązania przewidziane w rozdziale V Konwencji (ang. *Measures and Safeguards ensuring Accountability and Redress*). Obejmują one m.in. uzyskanie przez poszkodowanych wystarczających danych w celu zakwestionowania stosowania systemu lub zaskarżenia decyzji wpływających na prawa i wolności w zakresie, w jakim dotyczy to korzystania z takiego systemu. Oceniana dyrektywa realizuje powyższe cele projektu Konwencji i jest z nią spójna. Nie dostrzegamy ewentualnej kolizji dyrektywy z projektem Konwencji w jego obecnym brzmieniu²⁵. Ponadto projekt Konwencji Rady Europy przewiduje reguły kolizyjne na taki wypadek (zob. art. 22 – *Relationship with other legal instruments*).

²¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L 119 z 4.05.2016 r., s. 1).

²² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2065 z 19.10.2022 r. w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych oraz zmiany dyrektywy 2000/31/WE (akt o usługach cyfrowych) (Dz.Urz. UE L 277 z 27.10.2022 r., s. 1).

²³ Zob. A. Śledzińska-Simon, *Zasada równości i zasada niedyskryminacji w prawie Unii Europejskiej*, „Studia Biura Analiz Sejmowych” 2011/2(26), s. 41–86. Więcej: dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/970 z 10.05.2023 r. w sprawie wzmocnienia stosowania zasady równości wynagrodzeń dla mężczyzn i kobiet za taką samą pracę lub pracę o takiej samej wartości za pośrednictwem mechanizmów przejrzystości wynagrodzeń oraz mechanizmów egzekwowania (Dz.Urz. UE L 132 z 17.05.2023 r., s. 21).

²⁴ *Revised Zero Draft [Framework] Convention on Artificial Intelligence, Human Rights, Democracy and the Rule of Law*, Strasbourg, 6.06.2023 r., CAI(2023)01 – dalej Konwencja. W tym miejscu warto odnotować aktywność Rady Europy w sferze regulacji SI: O.J. Gstrein, *The Council of Europe as an Actor in the Digital Age: Past Achievements, Future Perspectives*, 2019, <https://doi.org/10.2139/SSRN.3359741> (dostęp: 16.05.2024 r.); M. Świerczyński, Z. Więckowski, *Sztuczna inteligencja w wymiarze sprawiedliwości. Wytoczne Rady Europy dotyczące spraw cywilnych*, Warszawa 2023. Konwencja ma zostać przyjęta przez Radę Europy 17.05.2024 r.

²⁵ Warto podkreślić współpracę Unii Europejskiej i Rady Europy w obszarze uregulowania SI, czego najlepszym przykładem jest zalecenie Komisji Europejskiej z 18.08.2022 r. w sprawie upoważnienia do podjęcia negocjacji w imieniu Unii Europejskiej dotyczących konwencji Rady Europy w sprawie sztucznej inteligencji, praw człowieka, demokracji i praworządności, COM(2022) 414 final.

2.3. Przyjęte podejście legislacyjne – minimalna harmonizacja wybranych aspektów odpowiedzialności pozaumownej

W projekcie dyrektywy przyjęto zasadę minimalnej harmonizacji, tj. ustanowiono minimalny standard ochrony wybranych aspektów praw osób poszkodowanych. Ponieważ dyrektywa ma harmonizować na minimalnym poziomie jedynie wybrane aspekty odpowiedzialności pozaumownej istnieje obawa, czy projektowane rozwiązania są wystarczające, ze względu na daleko idące rozbieżności w państwach członkowskich w zakresie odpowiedzialności pozaumownej, które dotyczą samej jej istoty i podstaw prawnych²⁶. W uzasadnieniu projektu dyrektywy brakuje pełnej analizy alternatywnych rozwiązań lepiej zabezpieczających poszkodowanych, w tym: 1) pełnego przerzucenia ciężaru dowodowego na osobę, której przypisuje się odpowiedzialność; 2) przyjęcia jednolitej odpowiedzialności na zasadzie ryzyka (ang. *no-fault*) za wszelkie szkody wyrządzone przez systemy SI, nie tylko w zakresie odpowiedzialności za produkt²⁷; 3) stworzenia funduszu kompensacyjnego dla poszkodowanych (na wzór eksperymentów medycznych, w tym badań klinicznych²⁸) w połączeniu z rejestrem dokonanych naruszeń. Ograniczenie zakresu dyrektywy może zatem sprzyjać pogłębianiu rozbieżności w państwach członkowskich.

Odpowiedzią na część powyższych wątpliwości ma być zaproponowane podejście dwuetapowe. Na pierwszym etapie dyrektywa ma zapewnić dostosowanie i koordynację krajowych systemów odpowiedzialności za szkody spowodowane przez systemy SI w każdym z państw członkowskich w zakresie objętym proponowaną regulacją, w szczególności w zakresie złagodzenia ciężaru dowodu i wprowadzenia domniemań dotyczących związku przyczynowego. Dopiero na ewentualnym drugim etapie, którego zasadność będzie oceniana z uwzględnieniem ewaluacji skuteczności środków podjętych na pierwszym etapie, a także z uwzględnieniem rozwoju technologicznego, regulacyjnego i orzeczniczego, rozważana może być potrzeba harmonizacji innych elementów krajowego prawa deliktowego, w tym wprowadzenia szczególnego systemu odpowiedzialności (art. 5). Rozwiązanie to oceniamy pozytywnie, jako usuwające wątpliwości co do niespójności wynikających z różnic w systemach cywilnoprawnych w państwach członkowskich.

²⁶ Zob. M. Buiten, A. de Streef, M. Peitz, *The law and economics of AI liability*, „Computer Law & Security Review” 2023/48, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105794> (dostęp: 16.05.2024 r.).

²⁷ Więcej o wadach i zaletach przyjęcia odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez AI na podstawie zasady ryzyka: H. Zech, *Liability for AI: public policy considerations*, „ERA Forum” 2021/22, s. 147-158, <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00648-0> (dostęp: 16.05.2024 r.).

²⁸ S. Zdziebłowski, K. Kropiwek, *Powstanie fundusz kompensacyjny zdarzeń medycznych*, <https://serwis.gazetaprawna.pl/zdrowie/artykuly/8712239.powstanie-fundusz-kompensacyjny-zdarzen-medycznych.html> (dostęp: 16.05.2024 r.); A. Pakaszewska-Cetera, *Powstał Fundusz Kompensacyjny Badań Klinicznych*, <https://www.dziennikprawny.pl/pl/a/powstal-fundusz-kompensacyjny-badan-klinicznych> (dostęp: 16.05.2024 r.).

2.4. Tytuł dyrektywy

Odrębnego komentarza wymaga tytuł projektu, czyli „Dyrektywa w sprawie dostosowania przepisów dotyczących pozaumownej odpowiedzialności cywilnej do sztucznej inteligencji”. Sugeruje on, że projektowany akt prawny obejmuje całokształt problematyki odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez systemy SI. Projektowana dyrektywa dotyczy zaś jedynie wybranych, choć niewątpliwie istotnych, kwestii ciężaru dowodu (zob. art. 3 i 4 oraz motyw 10 projektu dyrektywy). Projekt nie odnosi się m.in. do następujących zagadnień: 1) ustalenia, jaki rodzaj szkody skutkuje powstaniem roszczeń deliktowych (np. problem kwalifikacji tzw. czystej straty finansowej); 2) przypisania danej osobie odpowiedzialności za cudze zachowanie, np. osób pozostających pod nadzorem, ze względu na zróżnicowane rozwiązania w państwach członkowskich; 3) wyjaśnienia pojęć „winy” i „szkody”; 4) kwestii ubezpieczeń systemów SI. Projektowana dyrektywa reguluje zatem dość wąski wycinek problematyki odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez systemy SI²⁹. Zatem proponowany tytuł dyrektywy wprowadza w błąd co do jej zakresu.

Ponadto w tytule jest mowa o odpowiedzialności pozaumownej (ang. *non-contractual civil liability*), co należy uznać za mylące, ponieważ projekt dotyczy jedynie zobowiązań z czynów niedozwolonych, a właściwie tylko wąskiego aspektu – odszkodowania. W szczególności poza zakresem uregulowania znajdują się zobowiązania wynikające z jednostronnych czynności prawnych (niebędących umowami, ale nadal należących do kategorii „*non-contractual*”) i bezpodstawnego wzbogacenia. Co więcej, projekt dyrektywy posługuje się podtytułem „dyrektywa w sprawie odpowiedzialności za sztuczną inteligencję”. Należy jednak odróżnić pojęcie „SI” od pojęcia „systemy SI”. Zarówno projekt AIA, jak i projektowana dyrektywa odnoszą się do systemów SI, a nie do generalnie ujmowanej SI. W konsekwencji tytuł dyrektywy powinien nawiązywać do odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez systemy SI. Podobnie w wielu motywach projektu dyrektywy zwraca uwagę niekonsekwentne wykorzystanie terminu „sztuczna inteligencja” zamiast „system SI” (np. motywy 2, 3, 5).

2.5. Wyłączenia z zakresu zastosowania dyrektywy

Zgodnie z art. 1 ust. 2 zd. 2 projektu dyrektywy nie ma ona zastosowania do odpowiedzialności karnej, co nie powinno budzić wątpliwości. Ponadto, zgodnie z art. 1 ust. 3, nie ma ona zastosowania do: 1) „przepisów prawa Unii regulujących warunki odpowiedzialności w dziedzinie transportu”; 2) „wszelkich praw, jakie na mocy przepisów krajowych wdrażających dyrektywę 85/374/EWG mogą przysługiwać osobie poszkodowanej”; 3) „przypadków zwolnienia z odpowiedzialności

²⁹ Odmienne: M. Ziosi, J. Mokander, C. Novelli, F. Casolari, M. Taddeo, L. Floridi, *The EU AI Liability Directive: Shifting the Burden From Proof to Evidence*, 2023, https://www.researchgate.net/publication/371646472_The_EU_AI_Liability_Directive_shifting_the_burden_from_proof_to_evidence (dostęp: 16.05.2024 r.).

i obowiązków w zakresie należytej staranności przewidzianych w [akcie o usługach cyfrowych]”; oraz 4) „przepisów krajowych określających, na której ze stron spoczywa ciężar dowodu, jaki stopień pewności jest wymagany w odniesieniu do standardu dowodu lub w jaki sposób ustalana jest wina, w zakresie innym niż objęty art. 3 i 4”.

Wskazane przepisy wprowadzają obszerny zakres wyłączeń w stosowaniu dyrektywy. Jednak ani w uzasadnieniu projektu, ani w jej motywach nie przedstawiono kłucza, według którego zdecydowano o zastosowaniu takich, a nie innych ograniczeń. Tymczasem z uwagi na ich praktyczną doniosłość należałoby oczekiwać stosownego uzasadnienia. W tym kontekście szczególną uwagę warto zwrócić na zaskakujące i niejasne wyłączenie odnoszące się do przepisów prawa Unii Europejskiej regulujących warunki odpowiedzialności w dziedzinie transportu. Oznacza to, że osoby dochodzące roszczeń nie będą mogły skorzystać z przewidzianych w dyrektywie rozwiązań. Nie wiadomo też, w jaki sposób należy rozumieć pojęcie „transportu”, co decyduje o zakresie wyłączenia. W uzasadnieniu projektu nie zostało to precyzyjnie wyjaśnione. Językowa wykładnia daje podstawę do szerokiego rozumienia tego pojęcia. W „Encyklopedii Britannica” wskazano, że „*transportation*” (występującego w wersji anglojęzycznej projektu dyrektywy terminu „*transport*” w encyklopedii nie znajdziemy, lecz oba pojęcia można traktować jako synonimy) to przemieszczanie towarów oraz osób z jednego miejsca na drugie, jak również ogół środków, za pomocą których to przemieszczanie jest realizowane³⁰. Tak rozumiany transport wydaje się więc pojęciem znacznie wykraczającym poza ramy dochodzenia roszczeń odszkodowawczych z tytułu szkód powstałych w wyniku zdarzeń komunikacyjnych. Obejmuje on również m.in. problematykę wszelkich opłat, wydawania biletów, rezerwacji miejsc, a także załadunku niebędących w ruchu pojazdów. Przyjęcie tak szeroko rozumianego wyłączenia wydaje się więc wątpliwe i kwestia ta powinna zostać doprecyzowana na etapie dalszych prac legislacyjnych.

3. Zagadnienia szczegółowe

3.1. Ujawnianie dowodów i wzruszalne domniemanie braku zgodności

Konstrukcja art. 3 dyrektywy zbliżona jest do znanych krajowym systemom prawa procesowego, w tym prawu polskiemu, instytucji zabezpieczenia środka dowodowego i wyjawienia lub wydania środka dowodowego, a zatem opiera się na

³⁰ Zob. *transportation*, <https://www.britannica.com/technology/transportation-technology> (dostęp: 16.05.2024 r.). Warto wspomnieć, że do omawianego zagadnienia jeszcze szerzej podeszli autorzy hasła w „Encyklopedii PWN”, w której transport zdefiniowany jest jako „zespół czynności związanych z przemieszczaniem osób i dóbr materialnych za pomocą odpowiednich środków; obejmuje zarówno samo przemieszczanie z miejsca na miejsce, jak i wszelkie czynności konieczne do osiągnięcia tego celu, tj. czynności ładunkowe (załadunek, wyladunek, przeladunek) oraz czynności manipulacyjne (np. opłaty); także dział gospodarki świadczący usługi polegające na przemieszczaniu osób i ładunków; bywają też nazywane zespół osób lub partia przemieszczanych ładunków”; transport, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/transport.html> (dostęp: 16.05.2024 r.).

konstrukcjach powiązanych z prawem własności intelektualnej. W prawie polskim chodzi tutaj przede wszystkim o regulację art. 479⁹⁶–479¹¹¹ Kodeksu postępowania cywilnego³¹.

Projekt dyrektywy, w stosunku do modelu podstawowego, przewiduje w tym zakresie pewne ułatwienia dla strony. Zasadą postępowania cywilnego jest, że w przypadku zabezpieczenia dowodu na zasadach ogólnych strona składająca wniosek w tym przedmiocie musi nie tylko oznaczyć dowód, ale również wskazać fakty, na okoliczność których ten środek dowodowy miałby zostać przeprowadzony. W odniesieniu do zabezpieczenia środka dowodowego w postępowaniu dotyczącym odpowiedzialności SI, według proponowanego rozwiązania, przyjmuje się znacznie szersze ujęcie. Strona wnioskująca nie musi odnosić się do konkretnych faktów, a zabezpieczony środek dowodowy może nawet służyć do ustalenia faktów, co do których wnioskodawca nie miał wiedzy.

Obowiązany do wyjawienia dowodów są, według projektu, dostawca systemu SI wysokiego ryzyka, osoba podlegająca obowiązkowi dostawcy zgodnie z AIA i użytkownik. W ramach krajowej procedury cywilnej postanowienie o zabezpieczeniu środka dowodowego może więc być wydane zarówno przeciwko podmiotowi, wobec którego przysługuje roszczenie materialnoprawne, jak i przeciwko osobie trzeciej, w której władaniu znajdują się środki dowodowe, które mają zostać zabezpieczone.

Dowody te dotyczyć powinny systemu, „co do którego istnieje podejrzenie, że spowodował szkodę”³². Tego rodzaju szerokie sformułowanie nie wyjaśnia, w jakim trybie należy badać istnienie „podejrzenia” i co „podejrzenie” oznacza. Najprawdopodobniej na tle proponowanego brzmienia przepisu zostanie przyjęte w praktyce, że chodzi o osobę, wobec której istnieje uzasadnione przypuszczenie, iż wyrządziła szkodę, a potwierdzenie tych okoliczności na potrzeby postępowania zabezpieczającego winien wykazać żądający wyjawienia dowodów.

Stosowne zabezpieczenie przez nakazanie ujawnienia określonych dowodów odbywać ma się w drodze postępowania zabezpieczającego przed sądem. Wnioskodawca we wniosku winien wskazać fakty i dowody, aby uprawdopodobnić roszczenie odszkodowawcze. Sposób zabezpieczenia określa się w postanowieniu sądu o zabezpieczeniu środka dowodowego. Według projektu sąd krajowy nakazuje ujawnienie dowodów tylko wtedy, gdy powód podjął wszelkie proporcjonalne próby uzyskania od pozwanego takich istotnych dowodów. Warunkiem złożenia stosownego wniosku jest zatem wykazanie, że poszkodowany nawiązał kontakt z osobą, w której władaniu znajduje się określony środek dowodowy. Sąd, wydając postanowienie, winien kierować się zasadą proporcjonalności i niezbędności zabezpieczenia. Oznacza to, że dopuszczalny będzie tylko taki sposób zabezpieczenia, który jest adekwatny w okolicznościach danej sprawy i nie jest zbyt obciążający dla obowiązanego.

³¹ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.).

³² „In this respect, Article 3(1) of the Directive provides that a court may order the disclosure of relevant evidence about specific high-risk AI systems that are suspected of having caused damage” – uzasadnienie (Explanatory Memorandum) do AILD.

Zaproponowana regulacja budzi uwagi krytyczne. Po pierwsze, w projekcie dyrektywy posłużono się pojęciem „potencjalny powód”. W projekcie definiuje się taką osobę jako „osobę fizyczną lub prawną, która rozważa dochodzenie roszczenia o odszkodowanie, ale jeszcze z nim nie wystąpiła” (art. 2 pkt 7). Ten sposób sformułowania warunków pozwalających na uzyskanie przez daną osobę statusu „potencjalnego powoda” kładzie nacisk wyłącznie na subiektywne, a zatem niemożliwe do obiektywnej weryfikacji, nastawienie potencjalnego powoda (rozważania dochodzenia roszczeń). Taka sytuacja może stwarzać pole do nadużyć, np. do wystąpienia z wnioskiem dowodowym jedynie w celu uzyskania wartościowych pod względem gospodarczym informacji³³. Przy zachowaniu takiego brzmienia przepisu nie wiadomo, jak można by dowieść, że potencjalny powód zamierza dochodzić roszczeń. Każdorazowo będzie to oparte wyłącznie na jej jednostronnym oświadczeniu. Zatem po uzyskaniu w ramach wyjawienia środka dowodowego pożądaných przez siebie istotnych informacji, które mogą mieć przecież istotne znaczenie gospodarcze (np. informacje o konkurencyjnym produkcie), może bez żadnych konsekwencji odstąpić od wytoczenia powództwa. Warto byłoby rozważyć wprowadzenie takich obostrzeń, które mogłyby, jeżeli nie uniemożliwić, to przynajmniej zniechęcić do nadużywania wspomnianego instrumentu. Zaproponować można następujące rozwiązania: 1) obciążenie potencjalnego powoda, który zrezygnował z wytoczenia powództwa, ale np. zażądał wydania lub wyjawienia środka dowodowego, odpowiednio wysokimi kosztami; 2) skrócenie okresu przedawnienia roszczeń, który mógłby wynosić np. kilka miesięcy liczonych od czasu rezygnacji z wytoczenia powództwa i nie mógłby kończyć się później niż zasadniczy termin przedawnienia roszczeń, których dochodzenie miałyby być przedmiotem „rozważanego powództwa”; 3) uzależnienie przyznania statusu potencjalnego powoda od wykazania przed sądem podjęcia działań mających na celu przygotowanie do procesu (np. zgromadzenie stosownych dokumentów).

Rozwijając powyższy wątek warto wskazać, że pojawia się też wątpliwość, kto może (powinien) posiadać interes prawny w złożeniu wniosku o wyjawienie lub wydanie środka dowodowego. Czy takie uprawnienie powinien posiadać każdy, czy tylko osoba poszkodowana przez system SI wysokiego ryzyka? Jeżeli za prawidłowy uznamy wariant drugi, to jak zaistnienie wspomnianego interesu prawnego

³³ Należy podkreślić, że ustawodawca przewidział taką sytuację. Zgodnie z treścią art. 21 ust. 1 pkt 3 ustawy z 21.04.2017 o roszczeniach o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji (Dz.U. z 2017 r. poz. 1132) sąd oddala wniosek o wyjawienie środka dowodowego, jeżeli jego wyjawienie byłoby nieproporcjonalne. W ust. 2 ww. artykułu ustawodawca precyzuje kryteria oceny nieproporcjonalności: „Dokonując oceny, czy wyjawienie środka dowodowego byłoby nieproporcjonalne, sąd bierze pod uwagę słuszne interesy stron oraz osoby trzeciej, która według treści wniosku znajduje się w posiadaniu środka dowodowego, a w szczególności: 1) zakres, w jakim wniosek o ujawnienie środka dowodowego uzasadniają już stwierdzone fakty i dostępne dowody; 2) zakres i koszt wyjawienia środka dowodowego, w szczególności dla osoby trzeciej; 3) zapobieganie ogólnemu poszukiwaniu informacji, co do których jest mało prawdopodobne, aby miały znaczenie dla postępowania; 4) zakres, w jakim środek dowodowy dotyczy informacji stanowiącej tajemnicę przedsiębiorstwa lub inną tajemnicę podlegającą ochronie prawnej na podstawie odrębnych przepisów, w szczególności odnoszących się do osób trzecich, oraz dostępne środki ochrony takich informacji”.

zweryfikować w praktyce? Dyrektywa przewiduje, że konieczne jest uprawdopodobnienie przez „potencjalnego powoda” roszczenia odszkodowawczego, co procesowo oznacza przede wszystkim odniesienie do reżimu zabezpieczenia środka dowodowego. Chodzi więc o udzielenie swego rodzaju zabezpieczenia przed wszczęciem stosownego postępowania cywilnego.

Po drugie, sama konstrukcja proponowanej regulacji stwarza ryzyko nadużycia uprawnienia do żądania wydania „istotnych dowodów”. Określone podmioty mogą składać pozorowane wnioski o wydanie dokumentacji bez należytego uzasadnienia bądź też bez wystarczającego uprawdopodobnienia dokonanego naruszenia, jedynie w celu dopiero ewentualnego odnalezienia dokumentacji potwierdzającej naruszenie (ang. *fishing expedition*). Aby zapobiec opisywanym sytuacjom niezbędna jest na etapie sądowym odpowiednio wnikliwa analiza składanych wniosków (zgodnie z art. 3 ust. 1 zd. 2 projektu dyrektywy). Oprócz powyżej opisanych mechanizmów zabezpieczających celowe byłoby również dodanie w motywie 20 dyrektywy, jako zd. 2, następującej treści: „Szczególnie wnikliwie powinna być badana zasadność wniosków składanych przez podmioty konkurencyjne, które mogłyby doprowadzić do nieuzasadnionego ujawnienia gospodarczo wrażliwych informacji”.

Po trzecie, przepis art. 3 ust. 1 projektu dyrektywy przewiduje nałożenie obowiązku ujawnienia dowodów na „dostawcę”, osobę podlegającą „obowiązkom dostawcy zgodnie z [art. 24 lub art. 28 ust. 1 aktu w sprawie AI]” oraz na „użytkownika”. Proponujemy rozważenie nałożenia obowiązku ujawnienia istotnych dowodów (art. 3) na wszystkich operatorów systemów SI w rozumieniu art. 3 pkt 8 AIA, tj. dostawcę, producenta produktu, użytkownika, upoważnionego przedstawiciela, importera lub dystrybutora.

Po czwarte, zgodnie z brzmieniem art. 3 ust. 1 projektu dyrektywy przewidziany w tym przepisie obowiązek ujawnienia dowodów dotyczy przypadków, w których istnieje podejrzenie wyrządzenia szkody przez system SI wysokiego ryzyka. Również z uzasadnienia projektu i motywów dyrektywy wynika, że obowiązek ujawnienia dowodów odnosi się wyłącznie do systemów SI wysokiego ryzyka³⁴ (zob. pkt 3 wniosku i motywów 16–19 projektu dyrektywy). Jak wynika z motywów dyrektywy, ograniczenie obowiązku ujawnienia dowodów do systemów SI wysokiego ryzyka koresponduje z projektem AIA, który przewiduje określone obowiązki dokumentacyjne wyłącznie w odniesieniu do tego rodzaju systemów. Ograniczenie obowiązku ujawnienia dowodów do systemów SI wysokiego ryzyka ma na celu uniknięcie sytuacji, w której od operatorów innego rodzaju systemów SI (tj. stwarzających mniejsze lub zerowe ryzyko) oczekiwano by tworzenia dokumentacji na takim poziomie, jaki jest wymagany przez projekt AIA od systemów SI wysokiego ryzyka (zob. motyw 18 dyrektywy).

Należy tu zwrócić uwagę na kilka okoliczności. Przede wszystkim w praktyce zapewne również dla systemów SI innych niż wysokiego ryzyka tworzona będzie dokumentacja, a ich działanie dokumentowane będzie w określony sposób (np. logi

³⁴ Zob. R.J. Neuwirth, *Prohibited artificial intelligence practices in the proposed EU artificial intelligence act (AIA)*, „Computer Law & Security Review” 2023/48, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105798> (dostęp: 16.05.2024 r.).

systemowe). Również tego rodzaju systemy powodować mogą szkodę, a poszkodowany może napotkać podobne trudności dowodowe jak w przypadku systemów SI wysokiego ryzyka (np. z powodu autonomicznego działania systemu SI³⁵). Ponadto projekt AIA reguluje nie tylko wymagania dotyczące systemów SI wysokiego ryzyka, lecz – co istotne – wprowadza całkowity zakaz niektórych praktyk w zakresie SI (art. 5 AIA). Może wystąpić zatem sytuacja, gdy praktyka zakazana na gruncie AIA (art. 5) będzie realizowana przy wykorzystaniu systemu SI, który nie będzie stanowił systemu SI wysokiego ryzyka w rozumieniu art. 6 AIA.

Uważamy, że uzasadnione jest przyjęcie, iż obowiązek ujawnienia dowodów powinien dotyczyć wszystkich systemów SI. Oczywiście w przypadku systemów innych niż wysokiego ryzyka obowiązek ujawnienia „istotnych dowodów” dotyczyłby w konkretnym przypadku tych dowodów, które znajdują się w posiadaniu dostawcy (osoby podlegającej obowiązkowi dostawcy) czy użytkownika (po spełnieniu pozostałych warunków opisanych w art. 3 dyrektywy). Jest to szczególnie istotne w przypadku systemów SI wykorzystywanych w celu prowadzenia praktyk zakazanych (art. 5 AIA). Realizacja takich praktyk może skutkować bowiem znaczną szkodą, a w takiej sytuacji osoba poszkodowana powinna uzyskać ułatwienia dowodowe niezależnie od tego, jaki system został wykorzystany w celu dokonania praktyki zakazanej.

Wskazaną powyżej obawę projektodawców (motyw 18 zd. 2 dyrektywy) rozwiązać można przez wyjaśnienie w motywach dyrektywy, że obowiązek ujawnienia dowodów nie może być rozumiany jako obowiązek realizacji wynikających z AIA wymagań dotyczących systemów wysokiego ryzyka odnośnie do innych systemów SI (tj. systemów SI niebędących systemami wysokiego ryzyka).

Po piąte, art. 3 ust. 1 projektu dyrektywy nakazuje ujawnienie przez dostawcę lub użytkownika SI „istotnych dowodów, którymi osoby te dysponują”. Praktyka zbliżonych roszczeń o udzielenie informacji na gruncie prawa własności intelektualnej pokazuje jednak, że tak ogólnie sformułowany przepis może grozić dostarczeniem dowodów w takiej ilości lub o takim poziomie skomplikowania, iż w praktyce uniemożliwi to rozsądne sformułowanie roszczenia przez (potencjalnego) powoda, nawet z udziałem przybranego eksperta. Aby uniknąć sytuacji pozorowanego wywiązania się z obowiązku, celowe byłoby dodanie, choćby w motywach, że przekazywana informacja powinna mieć „zrozumiałą, przydatną” formę. W szczególności rozważyć można wprowadzenie obowiązku udostępnienia informacji w postaci elektronicznej, a jeżeli jest to uzasadnione charakterem danego dowodu (np. w przypadku logów systemowych) – w postaci ustrukturyzowanej, nadającej się do odczytu maszynowego. W ten sposób sądy, oceniając spełnienie obowiązku, będą wyposażone w narzędzie umożliwiające ocenę jego realizacji. Obowiązek wydania „istotnych dokumentów” powinien dotyczyć takiej dokumentacji, która zgodnie z AIA winna być przechowywana. Jeśli (potencjalny) pozwany nie posiada dokumentacji, którą

³⁵ Zob. S. Chesterman, *Artificial Intelligence and the problem of autonomy*, „Notre Dame Journal on Emerging Technologies” 2020/1, s. 210–250, <https://doi.org/10.2139/ssrn.3450540> (dostęp: 16.05.2024 r.).

jednak miał dysponować na gruncie zobowiązań wynikających z AIA, powinna ona zostać w jak najszerszym możliwym zakresie stworzona, a następnie wydana (potencjalnemu) powodowi. W związku z tym sformułowanie „posiada” należałoby uzupełnić o zwrot „lub powinien posiadać zgodnie z AIA”. Ponadto, zgodnie z art. 3 ust. 2 projektu dyrektywy, „w kontekście roszczenia odszkodowawczego sąd krajowy nakazuje ujawnienie dowodów przez jedną z osób wymienionych w ust. 1 tylko wtedy, gdy powód podjął wszelkie proporcjonalne próby uzyskania od pozwanego takich istotnych dowodów”. Brzmienie tego przepisu może być zatem podstawą do twierdzenia, że nakaz ujawnienia dowodów w ramach postępowania może dotyczyć tylko „jednej z osób” wymienionych w art. 3 ust. 1 dyrektywy (tj. dostawcy, osoby podlegającej obowiązkowi dostawcy albo użytkownika). Wyobrazić sobie można jednak sytuację, w której „istotne dowody” znajdować się będą w posiadaniu różnych osób. Naszym zdaniem w tym samym postępowaniu sąd krajowy powinien mieć możliwość nakazania ujawnienia dowodów równocześnie różnym osobom.

3.2. Domniemanie wzruszalne istnienia związku przyczynowego w przypadku winy

Zgodnie z art. 4 ust. 1 lit. a projektu dyrektywy zastosowanie przez sąd domniemania związku przyczynowego między winą pozwanego a wynikiem uzyskanym przez system SI lub faktem nieuzyskania przez taki system wyniku wymaga uprzedniego wykazania przez powoda winy pozwanego, ewentualnie osoby, za którą pozwany ponosi odpowiedzialność, lub zastosowania przez sąd domniemania winy na podstawie art. 3 ust. 5 dyrektywy, co jest jedną z przesłanek domniemania z art. 4 ust. 1 omawianego projektu. Z kolei w świetle art. 4 ust. 2 dyrektywy w przypadku roszczeń odszkodowawczych kierowanych przeciwko dostawcy systemu SI wysokiego ryzyka podlegającemu wymogom określonym w rozdziałach 2 i 3 Tytułu III AIA warunek określony w art. 4 ust. 1 lit. a projektu (tj. wykazanie winy pozwanego) „jest spełniony wyłącznie w przypadku, gdy powód wykazał, że którykolwiek z następujących wymogów określonych w tych rozdziałach nie został spełniony przez dostawcę (...)”. Następnie w przepisie wskazano wymogi, których niespełnienie wskazuje na winę dostawcy (art. 4 ust. 2 lit. a–e projektu dyrektywy). Uważamy, że prawodawca unijny powinien rozważyć możliwość wykazania winy dostawcy systemu wysokiego ryzyka nie tylko („wyłącznie”) przez niespełnienie któregoś z wymogów opisanych w art. 4 ust. 2 lit. a–e projektu dyrektywy³⁶. Zgodnie z art. 4 ust. 1 lit. c warunkiem zastosowania domniemania z art. 4 ust. 1 dyrektywy jest m.in. wykazanie przez powoda, że „szkoda została spowodowana wynikiem uzyskanym przez system sztucznej inteligencji lub faktem nieuzyskania przez taki system wyniku”. Jednocześnie w motywie 15 projektu dyrektywy wyjaśniono, że „(n)ie ma

³⁶ Uwagi powyższe odnoszą się nie tylko do wykazywania winy dostawcy, lecz również wskazanej w przepisie art. 4 ust. 2 AILD osoby „podlegającej obowiązkowi dostawcy”.

potrzeby uwzględnienia roszczeń z tytułu odpowiedzialności, gdy szkoda wynikła z oceny dokonanej przez człowieka, po której nastąpiło ludzkie działanie lub zaniechanie, a system sztucznej inteligencji jedynie dostarczył informacje lub porady uwzględnione przez danego człowieka". Choć przyjęty kierunek legislacji jest uzasadniony, warto zasygnalizować możliwość wystąpienia ryzyka, że dostawcy lub użytkownicy systemów SI dla uniknięcia zastosowania omawianego domniemania wprowadzać będą fikcyjne ogniwo udziału człowieka w procesie dokonywania ocen (decydowania o określonym działaniu lub zaniechaniu, z którego wynika szkoda). Proponujemy zatem rozważanie szerszego opisanego zagadnienia interakcji z człowiekiem w motywach dyrektywy, aby działanie domniemania było wykluczone jedynie w przypadku udziału człowieka w danym procesie.

Wątpliwości interpretacyjne w konstrukcji tego przepisu może budzić sytuacja, w której określony produkt związany z systemem SI podlega akredytacji na podstawie rozporządzenia 765/2008³⁷ i uzyskuje oznakowanie CE. Dotyczy to relatywnie szerokiej grupy produktów, w tym takich, co do których istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że będą powiązane z systemami AI, jak wyroby medyczne, urządzenia internetu rzeczy podlegające przepisom dyrektywy 2018/2001³⁸, maszyny w rozumieniu dyrektywy 2006/42/WE³⁹. Trzeba również zauważyć, że zgodnie z art. 49 ust. 1 projektu AIA systemy SI wysokiego ryzyka podlegają oznakowaniu CE. Ponadto zgodnie z AIA systemy SI wysokiego ryzyka lub systemy SI ogólnego przeznaczenia spełniające normy zharmonizowane lub części tych norm, do których odniesienia opublikowano w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej, uznaje się za spełniające wymogi wskazane w rozdziale 2 AIA w zakresie, w jakim wspomniane normy obejmują te wymogi.

Ponieważ produkty takie przechodzą procedurę akredytacyjną wyrażoną w przepisach szczegółowych, w określonych kontekstach producent mógłby wysuwać argument, że nie ponosi winy za błędne działanie systemu SI w sytuacji, gdy uzyskał odpowiednią certyfikację. Wykładnia celowościowa i systemowa nie wydają się wspierać takiego stanowiska, tym bardziej że Komisja Europejska jasno wskazuje, że niektóre produkty podlegają jednocześnie kilku unijnym wymogom⁴⁰, a poza oznakowaniem CE na produkcie należy upewnić się, że spełnia on wszystkie odpowiednie wymogi⁴¹. Dla zwiększenia pewności prawa i uzyskania większej zrozumiałości tekstu rekomendujemy jednak odniesienie się do tej kwestii w motywach projektu dyrektywy

³⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 765/2008 z 9.07.2008 r. ustanawiające wymagania w zakresie akredytacji i uchylające rozporządzenie (EWG) 339/93 (Dz.Urz. UE L 218 z 13.08.2008 r., s. 30 ze zm.).

³⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z 11.12.2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych (Dz.Urz. UE L 328 z 21.12.2018 r., s. 82 ze zm.), tzw. dyrektywa RED.

³⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/42/WE z 17.05.2006 r. w sprawie maszyn, zmieniająca dyrektywę 95/16/WE (Dz.Urz. UE L 157 z 9.06.2006 r., s. 24 ze zm.).

⁴⁰ A. Żywicka, *Business Interest versus Consumer Protection. Conflicts within the Safety Assurance System of NonFood Products – Selected Issues*, „Review of European and Comparative Law” 2023/52(1), s. 128, <https://doi.org/10.31743/recl.15120> (dostęp: 16.05.2024 r.).

⁴¹ H. Zsolt, *Current Challenges of European Market Surveillance Regarding Products Sold Online*, „Public Goods & Governance” 2020/5(1), s. 24.

przez bezpośrednie wskazanie, że spełnienie wymagań zawartych w innych przepisach nie może być interpretowane jako przesłanka zwalniająca pozwanego z winy, a tym samym uniemożliwiająca zastosowanie domniemania, o którym mowa w art. 4 ust. 1 projektu dyrektywy.

Zgodnie z art. 4 ust. 3 projektu dyrektywy w przypadku roszczeń odszkodowawczych kierowanych przeciwko użytkownikowi systemu SI wysokiego ryzyka warunek określony w art. 4 ust. 1 lit. a dyrektywy (tj. wykazanie winy pozwanego) jest spełniony, jeżeli powód wykazał jedną z okoliczności opisanych w art. 4 ust. 3 lit. a lub b (stanowiącą naruszenie obowiązku z art. 29 AIA). Należy zaznaczyć, że odmienną redakcją art. 29 AIA proponuje Rada, m.in. dodanie obowiązku sprawowania nadzoru nad systemem SI przez osobę posiadającą odpowiednie kompetencje (szkolenie), którego naruszenie również powinno przesądzać o winie pozwanego. Zwracamy zatem uwagę na konieczność dostosowania przepisu do ostatecznej wersji AIA.

Według art. 4 ust. 4 projektu dyrektywy sąd nie stosuje domniemania z art. 4 ust. 1 dyrektywy, „jeżeli pozwany wykaze, że powód może uzyskać względnie łatwy dostęp do dowodów i wiedzy eksperckiej wystarczających, aby udowodnić związek przyczynowy”. Z łatwością można sobie wyobrazić sporne sytuacje, w których istnieje potencjalna możliwość skorzystania przez powoda z wiedzy eksperckiej, z której jednak ten ostatni nie czyni użytku np. z uwagi na koszty dostępu do takiej eksperckiej wiedzy⁴². Proponujemy zatem dodać do przepisu lub wyjaśnić w motywach dyrektywy, że sąd przy ocenie takiej możliwości powinien odnosić się do konkretnego przypadku, w szczególności zaś uwzględniać ewentualną barierę kosztową.

Na interpretację art. 4 dyrektywy zasadniczy wpływ będzie miało rozstrzygnięcie wątpliwości wynikających z projektu AIA. Można wśród nich wskazać podniesienie przez pozwanego zarzutu braku winy w sytuacji, gdy system spełnił wymogi norm zharmonizowanych i uzyskał odpowiednią certyfikację, czy w sytuacji, gdy użytkownik nie zainstalował aktualizacji związanych z cyberbezpieczeństwem systemu, co skutkowało skutecznym atakiem. W zakresie roszczeń skierowanych przeciwko użytkownikowi systemu SI wysokiego ryzyka, o których mowa w art. 4 ust. 3 projektu dyrektywy, trzeba zwrócić uwagę na interpretację terminu „sprawowanie kontroli”. W szczególności należy rozstrzygnąć, czy obejmuje dane, które są wprowadzane do systemu automatycznie, tj. m.in. w czasie rzeczywistym lub nabywane od pośredników.

Zgodnie z art. 4 ust. 5 projektu dyrektywy w przypadku roszczeń dotyczących systemów SI innych niż systemy wysokiego ryzyka powód będzie mógł skorzystać z domniemania związku przyczynowego wynikającego z art. 4 ust. 1 dyrektywy tylko w przypadku, gdy sąd krajowy uzna, że samodzielne udowodnienie związku przyczynowego przez powoda jest „nadmiernie trudne.” Wydaje się jednak, że trudności z wykazaniem związku przyczynowego dotyczą systemów SI wysokiego ryzyka

⁴² Problemem może być nie tylko koszt dostępu do wiedzy eksperta, ale także znalezienie odpowiedniej osoby. Więcej: A. Partyk, P. Rojek-Socha, *Biegły pilnie potrzebny, a ustawy jak nie było, tak nie ma*, 2023, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/weryfikacja-bieglych-a-krajowy-rejestr-bieglych,519162.html> (dostęp: 16.05.2024 r.).

w takim samym stopniu jak tych zakwalifikowanych do innych kategorii⁴³. Cecha tzw. *black box*⁴⁴ jest właściwa wszystkim systemom SI. Ponadto budzi wątpliwość niedookreślone pojęcie „nadmiernej trudności”. Przesłanka ta jest niejednoznaczna i uznaniowa. Proponujemy zatem rozważanie usunięcia art. 4 ust. 5 projektu dyrektywy (tj. zastosowanie przepisu art. 4 ust. 1 dyrektywy na takich samych zasadach do wszystkich systemów SI). Ewentualnie proponujemy jednoznaczne określenie w treści przepisu lub w motywach dyrektywy, w jakich przypadkach sąd może zastosować domniemanie z art. 4 ust. 1 do systemów SI nienależących do kategorii wysokiego ryzyka.

Trzeba także zauważyć, że art. 4 ust. 2 projektu dyrektywy odnosi się do osoby „podlegającej obowiązkom dostawcy zgodnie z [art. 24 lub art. 28 ust. 1 aktu w sprawie AI]”. W wersji AIA przyjętej przez Radę usunięto art. 24 i 28 AIA oraz pojęcie „osoby podlegającej obowiązkowi dostawcy”. Konieczne jest dostosowanie przepisu do ostatecznej wersji AIA.

Podkreślić bowiem należy, że domniemanie związku przyczynowego, zawarte w art. 4 projektu dyrektywy, skonstruowane zostało w taki sposób, że znajdzie zastosowanie w przypadku naruszenia obowiązków dostawcy (producenta), podmiotów wskazanych w art. 24 i 28 AIA (z zastrzeżeniem błędnej, naszym zdaniem, propozycji Rady dotyczącej wykreślenia art. 28 AIA) lub użytkownika, nałożonych na nich na podstawie AIA. Luki regulacyjne w AIA, szczególnie w obszarze obowiązków użytkowników, związane z brakiem kontekstowej oceny wykorzystania systemów SI i towarzyszącym mu ryzykiem dla praw i wolności człowieka, wpływają negatywnie na poziom ochrony, a przez to na podstawowe cele regulacyjne. Ocena obszarów generujących ryzyka w sferze praw i wolności człowieka, przeprowadzona w ramach AIA, w szczególności ograniczenie regulacji AIA w istocie do systemów SI wysokiego ryzyka, co przekłada się na zakres przedmiotowy tej regulacji prawnej, wymaga dalszej refleksji, zwłaszcza że – poza sferą deklaracji – nie jest on konsekwentnie przyjmowany w projekcie dyrektywy analizowanej w niniejszym opracowaniu. Rozważenia wymaga zatem zarówno rozszerzenie przedmiotowe, tj. uwzględniające systemy SI inne niż wysokiego ryzyka (poza regulacją art. 4 ust. 5), jak i szersze uwzględnienie okoliczności wykorzystywania systemów SI przez użytkowników albo przez modyfikację art. 4 ust. 3, albo rozszerzenie zakresu obowiązków użytkowników w AIA, w szczególności w art. 29 AIA.

4. Podsumowanie i wnioski

Rozwiązania proponowane w dyrektywie są odpowiedzią na istotne różnice w sposobach realizacji odpowiedzialności związanej z działaniem systemów SI, które występują w państwach członkowskich. Celem dyrektywy jest zaradzenie tym problemom,

⁴³ Zob. M. Coeckelbergh, *Artificial Intelligence, Responsibility Attribution, and a Relational Justification of Explainability*, „Science and Engineering Ethics” 2019/26, s. 2051–2068, <https://doi.org/10.1007/S11948-019-00146-8> (dostęp: 16.05.2024 r.).

⁴⁴ Perspektywa deficytów legislacyjnych w obszarze sfery zdrowia jest szczególnie niepokojąca: M.N. Duffourc, S. Gerke, *The proposed EU Directives for AI liability leave worrying gaps likely to impact medical AI*, „npj Digital Medicine” 2023/6(77), <https://doi.org/10.1038/s41746-023-00823-w> (dostęp: 16.05.2024 r.).

przy czym zaproponowany stopień harmonizacji instytucji zabezpieczenia dowodów wynika z tego, że dyrektywy mogą jedynie zbliżać do siebie regulacje prawne poszczególnych państw członkowskich.

W tym świetle uważamy, że przyjęcie zasady harmonizacji minimalnej, obejmującej jedynie wybrane aspekty odpowiedzialności pozaumownej, zagraża osiągnięciu zasadniczego celu harmonizacji, którym jest uniknięcie fragmentyzacji unijnego rynku wewnętrznego. W uzasadnieniu projektu dyrektywy brakuje pełnej analizy alternatywnych rozwiązań i wyjaśnienia przyczyn ich odrzucenia. Uważamy, że zaproponowany tytuł dyrektywy jest nieadekwatny i wprowadza w błąd. Nasze wątpliwości dotyczą też zakresu proponowanych wyłączeń od jej zastosowania.

Doprecyzowania wymagają relacje projektowanej dyrektywy z innymi aktami prawnymi, w tym równoległe procedowanymi. Chodzi w szczególności o związek między projektowaną dyrektywą i projektowanym AIA, w obszarze celów oraz zakresu przedmiotowego odnoszącego się przede wszystkim do systemów SI wysokiego ryzyka. Konieczne jest skorelowanie czasowe zarówno obowiązywania, jak i ewaluacji AIA z dyrektywą.

Przedstawiliśmy wiele szczegółowych uwag dotyczących proponowanych w dyrektywie rozwiązań odnoszących się do ujawniania dowodów i wzruszalnego domniemania braku zgodności (art. 3), a także domniemania wzruszalnego istnienia związku przyczynowego w przypadku winy (art. 4). Sugerujemy wprowadzenie obostrzeń, które mogłyby ograniczyć ryzyko nieprawidłowego stosowania tych instrumentów prawnych.

Zmiany w krajowych porządkach prawnych związane z transpozycją dyrektywy będą znaczne. Można założyć, że projektowana regulacja będzie wymagała wprowadzenia do krajowych procedur cywilnych odrębnych przepisów dotyczących postępowania w sprawach odpowiedzialności związanej z SI. W przepisach prawa procesowego dostrzeżono instrumenty, które mogą zapewnić realizację odpowiedzialności cywilnoprawnej. Są one odpowiedzią na niedostatki informacyjne, które występują u osób poszkodowanych działaniem systemów SI.

Podsumowując, nasza ocena obecnej wersji projektu dyrektywy jest negatywna. Uważamy, że niezbędne jest poprawienie wielu błędów i niedociągnięć widocznych w przedstawionym przez Komisję wniosku. Jesteśmy przekonani, że część z nich jest możliwa do wyeliminowania w drodze wprowadzenia zmian rekomendowanych w niniejszym opracowaniu.

Bibliografia

1. Abbott K., Snidal D., *Hard and Soft Law in International Governance*, International Organization 2000, t. 54, nr 3, <https://doi.org/10.1162/002081800551280>.
2. *AI Portugal 2030*, https://ai-watch.ec.europa.eu/index_en.
3. Bieda R., Nowakowski M., Budrewicz P., *Wyzwania etyczne i prawne sztucznej inteligencji*, [w:] *Metaświat. Prawne i techniczne aspekty przelomowych technologii*, red. R. Bieda, Z. Okoń, Warszawa 2023.

4. Buiten M., de Streel A., Peitz M., *The law and economics of AI liability*, Computer Law & Security Review 2023, t. 48, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105794>.
5. Burylo Y., *Civil liability for damage caused by artificial intelligence: the modern European approach*, Entrepreneurship, Economy and Law 2022, nr 6, <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2022.6.01>.
6. Cappiello B., *AI Systems and Non-contractual Liability: A European Private International Law Analysis*, Torino 2022.
7. Chesterman S., *Artificial Intelligence and the problem of autonomy*, Notre Dame Journal on Emerging Technologies 2020, t. 1, <https://doi.org/10.2139/ssrn.3450540>.
8. Coeckelbergh M., *Artificial Intelligence, Responsibility Attribution, and a Relational Justification of Explainability*, Science and Engineering Ethics 2019, t. 26, <https://doi.org/10.1007/S11948-019-00146-8>.
9. *Comparative Law Study on Civil Liability for Artificial Intelligence*, <https://op.europa.eu/en/home>.
10. Custers B., Fosch-Villaronga E. [red.], *Law and Artificial Intelligence. Regulating AI and Applying AI in Legal Practice*, Hague 2022, <https://doi.org/10.1007/978-94-6265-523-2>.
11. Duffourc M.N., Gerke S., *The proposed EU Directives for AI liability leave worrying gaps likely to impact medical AI*, npj Digital Medicine 2023, t. 6, nr 77, <https://doi.org/10.1038/s41746-023-00823-w>.
12. Ebers M., *Liability for Artificial Intelligence and EU Consumer Law*, Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law 2021, t. 12, nr 2.
13. Ferrandis C., Lizarralde M., *Open sourcing AI: intellectual property at the service of platform leadership*, Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law 2022, t. 3, nr 13.
14. Fisher B., Pązik A., Świerczyński M. [red.], *Prawo sztucznej inteligencji i nowych technologii*, Warszawa 2021.
15. Fisher B., Pązik A., Świerczyński M. [red.], *Prawo sztucznej inteligencji i nowych technologii*, t. 2, Warszawa 2022.
16. Gstrein O.J., *The Council of Europe as an Actor in the Digital Age: Past Achievements, Future Perspectives*, 2019, <https://doi.org/10.2139/SSRN.3359741>.
17. Hacker P., *The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4279796.
18. Hacker P., *Working Paper, The European AI Liability Directives, Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*, <https://ssrn.com/abstract=4279796>.
19. Koch B., Borghetti J.-S., Machnikowski P., Pichonnaz P., Rodríguez de las Heras Ballell T., Twigg-Flesner C., Wendehorst C., *Response of the European Law Institute to the Public Consultation on Civil Liability – Adapting Liability Rules to the Digital Age and Artificial Intelligence*, Journal of European Tort Law 2022, t. 13.
20. Li S., Faure M., Havu K., *Liability Rules for AI-Related Harm: Law and Economics Lessons for a European Approach*, European Journal of Risk Regulation 2022, t. 13(4), <https://doi.org/10.1017/err.2022.26>.

21. Morkisz P., Wiącek M., Wochlik I., *Pojęcia i zasady działania sztucznej inteligencji*, [w:] *Metaświat. Prawne i techniczne aspekty przełomowych technologii*, red. R. Bieda, Z. Okoń, Warszawa 2023.
22. *National Artificial Intelligence Strategy of the Czech Republic*, https://ai-watch.ec.europa.eu/index_en.
23. *National strategies on Artificial Intelligence – A European perspective*, https://ai-watch.ec.europa.eu/index_en.
24. *Need for democratic governance of Artificial Intelligence*, <https://pace.coe.int/en/files/28742>.
25. Neuwirth R.J., *Prohibited artificial intelligence practices in the proposed EU artificial intelligence act (AIA)*, *Computer Law & Security Review* 2023, t. 48, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105798>.
26. Pakaszewska-Cetera A., *Powstał Fundusz Kompensacyjny Badań Klinicznych*, <https://www.dziennikprawny.pl/pl/a/powstal-fundusz-kompensacyjny-badan-klinicznych>.
27. Partyk A., Rojek-Socha P., *Biegły pilnie potrzebny, a ustawy jak nie było, tak nie ma*, 2023, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/weryfikacja-bieglych-a-krajowy-rejestr-bieglych,519162.html>.
28. Schuett J., *Risk Management in the Artificial Intelligence Act*, *European Journal of Risk Regulation* 2023, <https://doi.org/10.1017/err.2023.1>.
29. Scipione J., *Artificial Intelligence and Europe: Risks, Developments and Implications*, 2020, <https://doi.org/10.2139/SSRN.3598543>.
30. Shumilo O., Kerikmäe T., *The European approach to building AI policy and governance: a haven for bureaucrats or innovators?*, *Revista de Internet, Derecho y Política* 2021, t. 34, <https://doi.org/10.7238/idp.v0i34.387744>.
31. Spindler G., *Different Approaches for Liability of Artificial Intelligence – Pros and Cons – the New Proposal of the EU Commission on Liability for Defective Products and AI Systems*, 2023, <http://doi.org/10.2139/ssrn.4354468>.
32. *Strategia per l'innovazione tecnologica e la digitalizzazione del Paese*, <https://docs.italia.it/>.
33. *Study to support an impact assessment of regulatory requirements for Artificial Intelligence in Europe*, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/55538b70-a638-11eb-9585-01aa75ed71a1/language-en>.
34. Śledzińska-Simon A., *Zasada równości i zasada niedyskryminacji w prawie Unii Europejskiej*, *Studia Biura Analiz Sejmowych* 2011, nr 2(26).
35. Świerczyński M., Lai L. [red.], *Legal and Technical Aspects of Artificial Intelligence*, Warszawa 2021.
36. Świerczyński M., Lai L. [red.], *Prawo sztucznej inteligencji*, Warszawa 2020.
37. Świerczyński M., *Przełomowe technologie informatyczne w prawie prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 2024.
38. Świerczyński M., Więckowski Z., *Sztuczna inteligencja w prawie międzynarodowym. Rekomendacje wybranych rozwiązań*, Warszawa 2021.
39. Świerczyński M., Więckowski Z., *Sztuczna inteligencja w wymiarze sprawiedliwości. Wytuczne Rady Europy dotyczące spraw cywilnych*, Warszawa 2023.

40. Waisberg N., Hudek A., *AI For Lawyers: How Artificial Intelligence is Adding Value, Amplifying Expertise, and Transforming Careers*, Hoboken 2021.
41. Zdziebłowski S., Kropiwienc K., *Powstanie fundusz kompensacyjny zdarzeń medycznych*, <https://serwisy.gazetaprawna.pl/zdrowie/artykuly/8712239,powstanie-fundusz-kompensacyjny-zdarzen-medycznych.html>.
42. Zech H., *Liability for AI: public policy considerations*, ERA Forum 2021, t. 22, <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00648-0>.
43. Ziosi M., Mokander J., Novelli C., Casolari F., Taddeo M., Floridi L., *The EU AI Liability Directive: Shifting the Burden From Proof to Evidence*, 2023, https://www.researchgate.net/publication/371646472_The_EU_AI_Liability_Directive_shifting_the_burden_from_proof_to_evidence.
44. Zsolt H., *Current Challenges of European Market Surveillance Regarding Products Sold Online*, *Public Goods & Governance* 2020, t. 5(1).
45. Żywicka A., *Business Interest versus Consumer Protection. Conflicts within the Safety Assurance System of NonFood Products – Selected Issues*, *Review of European and Comparative Law* 2023, t. 52, nr 1, <https://doi.org/10.31743/recl.15120>.